

"YENİ NORMAL" VE ULUSLARARASI TİCARETİN DEĞİŞEN YÜZÜ: ÇİN ÖRNEĞİ
**"NEW NORMAL" AND THE CHANGING FACE OF INTERNATIONAL TRADE: THE
EXAMPLE OF CHINA**

Dr. Öğr. Üyesi Gülçin Elif YÜCEL

Beykent Üniversitesi, elifyucl@beykent.edu.tr

ÖZET

Dünyada politik dengeler değişmekte ve uluslararası ticaret ortamını yönlendiren paradigmlar farklılaşmaktadır. Ülkeler artık piyasalara ne çok kötümser, ne de çok iyimser yaklaşmaktadırlar ve ikisinin ortası "normal" bir tutum izlemeye çalışmaktadırlar. "Yeni normal", ülkelerin bir sonraki parlak büyüme ve yükselişi bekleyeceği bir dönem değil, aksine bu ikisi arasındaki normal dengeye alışmaları gereken bir durum olarak ifade edilmektedir. 2008 Krizinin ardından, hemen hemen tüm ülkeler toparlanmayı sağlayan mali uyarıları tercih ettiğinde, çoğu hükümet muhafazakâr bir mali duruşu benimseyerek kemer sıkma politikasına yönelmiştir. Günümüzde talebin genel zayıflığı göz önüne alındığında, küresel ticaret, herhangi bir grup ülke için bir teşvik olarak hizmet vermeyi vaat etmemektedir. Her ne kadar 2015 ve 2016 yıllarındaki önemli yavaşlamalardan sonra, küresel ticaret 2017 yılının başında bazı toparlanma belirtileri göstermişse de, şu ana kadar ticaret ılımlı bir seyir izlemektedir ve uzun dönemde dayanıklılığı sorunu söz konusudur. Günümüzde ticaretin karşı karşıya kaldığı en önemli sorunlardan biri politik faktörlerden giderek daha fazla etkilenmesidir. Özellikle, ticaret politikasının kullanımları ve suistimalleri konusundaki tartışmalar son birkaç yılda daha belirgin bir şekilde artmıştır ve devam eden korumacı söylemlerin nihayetinde kısıtlayıcı politikalara dönüşeceği konusunda gerçek bir risk vardır. Son yıllarda, Çin uluslararası ticarete ana oyuncu olarak ortaya çıkmış, Doğu Asya ve dünya ekonomilerinde giderek daha önemli bir rol oynamaya başlamıştır. Çin'in ekonomik büyüme hızı, tarihi çift haneli rakamlardan % 6-7 seviyelerine düşmüştür. Çin hükümeti ekonomisini daha az hızlı ancak daha sürdürülebilir ekonomik büyümeye ulaştırmak için yeniden dengelemeye çalışmakta ve bu konuda birtakım reformlara gitmektedir. Bu çerçevede, "yeni normal", zorlukları ve fırsatları bağlamında iyi değerlendirilmelidir. Bu çalışmada "yeni normal" olarak adlandırılan süreç içerisinde uluslararası ticaretin nasıl değiştiği tartışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Yeni Normal, Küresel Ticaret, Korumacılık, Çin, Politik İktisat

ABSTRACT

Political equilibrium is changing in the world and the paradigms that direct the international trade environment are different. Countries no longer look too pessimistic or very optimistic about the markets, and the middle of both try to follow a new normal attitude. The new normal is not a period for countries to wait for the next bright growth and rise, but rather as a condition to be accustomed to the normal balance between the two. After the crisis of 2008, when almost all countries opted for the recovery of financial stimuli, most governments adopted a conservative fiscal stance and turned to austerity policy. Given the overall weakness of demand today, global trade does not promise to serve as an incentive for any group of countries. Although global trade shows some signs of recovery in early 2017 after significant slowdowns in 2015 and 2016, trade has so far followed a moderate course and has long-term durability. One of the most important problems facing trade today is that it is increasingly affected by political factors. In particular, the debate on the uses and abuses of trade policy has increased significantly over the past few years, and there is a real risk that continuing protectionist discourses will eventually turn into restrictive policies. In recent years, China has emerged as the main player in international trade and has started to play an increasingly important role in East Asian and in world economies. China's economic growth rate fell to %6-7% from historical double-digit figures. The Chinese government is trying to rebalance its economy to achieve less rapid but more sustainable economic growth. In this context, the new normal should be well evaluated in the context of its challenges and opportunities. In this study, how the international trade changes in the process called new normal will be discussed.

Keywords: New Normal, Global Trade, Protectionism, China, Political Economics

1.GİRİŞ

Ekonomide beklentiler ağırlıklı olarak; büyüme, enflasyon, bütçe disiplini, kamu finansmanı ve ödemeler dengesi gibi makroekonomik göstergelerden faydalanarak ele alınmaktadır. Sayılan bu makroekonomik göstergeler birbirlerini tetikleme, etkileme ve birbirlerinden etkilenme özellikleri taşımaktadır. 2008 küresel krizinin dünya ekonomisinin bazı ana özelliklerini değiştirdiği ve kriz

sonrasında “yeni normal” olarak tanımlanabilecek koşulların yavaş yavaş yerleşmeye başladığı konusu literatürde gün geçtikçe artan bir şekilde yer bulmaktadır. Cohen’e (2017) göre “yeni normal”, ekonomik ve politik ajanların ekonomik olarak ikna edildiği, ekonomik büyümede ve politik katılımında geçici kemer sıkma eğilimine uyum sağlamaya yönelik politik olarak motive olduğu bir durumdur. Serbest ticaret tartışmalarının arttığı günümüz ekonomi dünyasında dış politikadaki güç savaşları, dış politika amaçlarının odağına ticaret politikalarını koyarken, milliyetçi söylemlerin sıklığı gün geçtikçe artmaktadır. Başta ABD olmak üzere, dünyanın birçok yerinde serbest dış ticareti bir kenara iten, stratejik ortaklıkları ve ülke dostluklarını hiçe sayan ve uzun dönemde dünyayı kaosa sürükleyebilecek birtakım uygulamalar yapılmaktadır. Ekonomik ve siyasi ilişkilerde milliyetçiliğin yükselmesi ve ülkelerin kendilerine yeteceğini düşünmesi, özellikle ticareti sekteye uğratacaktır.

Dünya ekonomisindeki gelişmelere bakıldığında göze çarpan hususlardan biri ülkelerin rekabetçi politikalar uygulamak için çeşitli standartlar geliştirme çalışmaları yapmalarıdır. Tabii burada küreselleşme ve onun getirdiği iddia edilen teorideki faydalar sorgulanır olmuştur. Batı’nın gelirindeki azalma ve Asya’nın yükselişi küresel güç dengelerini etkilemekte ve Asya’ya yönelik politik ve ekonomik değişim sürecini hızlandırmaktadır. Artık dünyadaki çoğu ülke küresel ticarete Batı normlarını ve standartlarını benimsemek istememektedir. Bu da göstermektedir ki bundan sonraki süreçte ticaret düzeninde iki ülke ya da bloğun baskın olması yerine, farklı normları izleyen farklı ülke grupları ile daha parçalanmış bir yapının ortaya çıkma ihtimali vardır. Dünya ticaretinde çok taraflılık geri dönmüştür. AB, Japonya ve bir ölçüde de Çin, ABD’nin geri çekilmesinin ardından liberal ekonomik düzenin çözülmesini engellemeye çalışmaktadır. Çin Devlet Başkanı Xi Jinping’in 2017’nin başlarında Davos’ta serbest ticaret, küreselleşme ve çok taraflılıktan övgüyle bahsettiği konuşması da bu değişim sürecini desteklemektedir (DTÖ, 2017).

Dünya ekonomisindeki bir diğer tartışma konusu, liberal ekonomik düşüncenin, mevcut milliyetçi iktisadi söylemlerden bazılarını kıyasla zayıf görüldüğüdür. ABD’nin tek taraflı ticaret önlemleri ve girişimlerinin yeniden canlanması bu tartışmaları daha da derinleştirmektedir. ABD Başkanı Donald Trump Mart 2018’de yaptığı açıklamada, ABD’nin egemenliğine bir sınırlama olarak gördüğü herhangi bir DTÖ kararını görmezden geleceğini söylemiştir. Böylece, ekonomik milliyetçilik söylemlerinin artmasına yol açmıştır (USTR, 2018). Bu görüşler, merkantilist ticaret politikalarının geri dönüp dönmediği tartışmalarını da beraberinde getirmektedir.

Çok uluslu şirketler, dünya ekonomisini destekleyen küresel değer zincirlerinin karmaşık ağı nedeniyle giderek artan bir şekilde politik risklere ve sınır ötesi tehditlere maruz kalmaktadır. Dünyanın güç merkezlerinin jeopolitik ilgisinde büyük değişimler yaşanmakta ve çok kutuplu bir dünya düzeninin ortaya çıkması, kendi içinde istikrarsızlığı beraberinde getirmektedir. Yaşanan sosyo-ekonomik eşitsizlikler, toplumsal bölünmeler ve çevresel zorluklar, küreselleşmenin refah için çare olup olmadığı tartışmalarının artmasına neden olurken, küreselleşmenin pek çok vatandaş ve politikacının gözünde eski parlıtısını kaybetmesine neden olmuştur. Brexit’in uzantıları, daha iddialı bir Çin dış politikası ya da ABD’nin ticaret politikasının tersine çevrilmesi, küresel ölçekte giderek daha fazla soruna neden olmaktadır. Bu yıkıcı gelişmelerin çoğu, jeopolitik değişimin ve küreselleşme yorgunluğunun belirtileri olarak karşımıza çıkmaktadır. Berksoy (2018), yeni dünyada siyasetin demokrasiden kopup daha otoriter, uzlaşmaz ve çatışmacı bir yöne hareket edeceğini; toplumsal düzenin daha ayrıştırıcı, parçalayıcı ve çatışmacı olacağını; ekonominin ise bir yandan korumacılığın yaygınlaştığı iktisadi dinamik altında içe kapanan ulusal ekonomiler ile karşılaşp, diğer yandan radikal ölçüde farklı yeni teknolojilerin dikte ettiği bir iktisadi düzen oluşturmaya çalışacağına vurgu yapmaktadır. Bu bağlamda da, yeni düzende farklı ürün bileşimi, farklı tüketim kalıbı ve farklı ticari ilişkiler ağı oluşacağının altını çizmektedir. Berksoy (2018) ayrıca, yakın geçmişte açık ekonomi ve serbest ticaret ortamından sapılmasının, siyaset ve toplumsal yapıdaki değişimin güçlü bir iktisadi değişme ivmesi yaratmasına neden olarak ekonomide yeni bir dünyanın ortaya çıkmasına fırsat sağlayacağı ve teknolojideki güçlü değişimi beraberinde getireceğini belirtmiştir.

Bu gelişmeler aynı zamanda uluslararası ticaret büyümesini ve politikalarını da etkilemektedir. Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ), 2017 yılında küresel ticaretin % 2,4 oranında büyümesini

beklemektedir. Ancak, dünya çapında kısa vadeli ekonomik ve politik gelişmeler etrafındaki belirsizlik ve riskler bu rakamın hem % 1,8-% 3,6 arasında geniş bir alana yayılmasına, hem de 1980'den bu yana gerçekleşen yıllık ortalama % 4,7'lik büyüme oranının oldukça altında olmasına neden olmaktadır. Kilit ülkelerin ticaret politikalarındaki son değişiklikler kısmen bu küresel gelişmelere bağlanabilir. Önümüzdeki yıllarda küresel ticaret politikalarının şekillenmesini de dünyadaki bu makro eğilim belirleyecektir. Bu eğilimlerin ve talep ettikleri politik riskin bir sonucu olarak, dünyanın dört bir yanındaki paydaşlar belirsiz kısa ve uzun vadeli iş beklentileriyle karşı karşıya kalmaktadır. Ticaret politikasının gittikçe büyüyen siyasileşmesi (literatürde “politizasyon” olarak da adlandırılıyor), küresel yatırım ortamını daha hassas bir zemine oturtmaktadır. Uluslararası ticaretin ve siyasetin, yerel arenaya daha önce hiç olmadığı kadar nüfuz ettiği son dönemde, hassas küresel düzen içerisinde “yeni normal” olarak adlandırılan girişimlerin amaçlarını tartışmak bu çalışmanın ana konusunu oluşturmaktadır.

2. “YENİ NORMAL” VE DÜNYA TİCARETİNİN GENEL GÖRÜNÜMÜ

2008 küresel krizden önce ekonomiler hızlı bir büyüme performansı sergilemiş, krizle birlikte bu hızlı büyüme konjonktürü sonlanmış ve özellikle gelişmiş ekonomiler büyümekte zorlanmaya başlamışlardır. Bu ülkelerde büyüme oranı ısrarlı biçimde kriz öncesindeki büyüme trendinin altında kalmıştır. Summers (2013), ekonomideki yavaş büyümenin uzun süre devam etmesinin, özellikle gelişmiş ülkeleri durgunluğa sürükleyebileceğini düşünmektedir. Summers (2013), dünya ekonomisinin bir çıkmaza girmesinin ve uzun süreli bir durgunluğun kaçınılmaz olmasının “yeni normal” olarak düşünülebileceğini belirtmektedir. Ayrıca, ekonomik büyümeyi hızlandıracak toplam talebin iki şekilde desteklenebileceğini; ilkinin yapay balonlar üretmek (ki bu 2008 krizinin nedenlerindedir), ikincisinin ise yatırımlar yoluyla desteklenmesi olduğunu ifade etmiştir.

Eğilmez’e göre (2015a), eskiden geçerli olan ve normal kabul edilen değerlerin, büyüklüklerin ve göstergelerin krizle birlikte değişmesi ve bu değişimle oluşan yeni değerlerin artık anormal olarak değil normal olarak kabul edilmeye başlanması “yeni normal” olarak adlandırılmaktadır. Eğilmez (2015b), küresel kriz sonrasında eskiden normal kabul edilen göstergelerde değişiklikler olduğunu ve yeni normallerin ortaya çıktığını; dünya genelinde bu normallerin; daha düşük büyüme, daha düşük enflasyon, daha yüksek işsizlik oranı, daha düşük bütçe açıkları ve daha düşük cari açıklar ve fazlalar olduğunu belirtmektedir. Ayrıca Eğilmez (2015a), dünyadaki yeni normalleri gelişmiş ekonomiler ve geliştirmekte olan ekonomilere göre şu şekilde göstermiştir:

Tablo 1: Dünyadaki Yeni Normaller

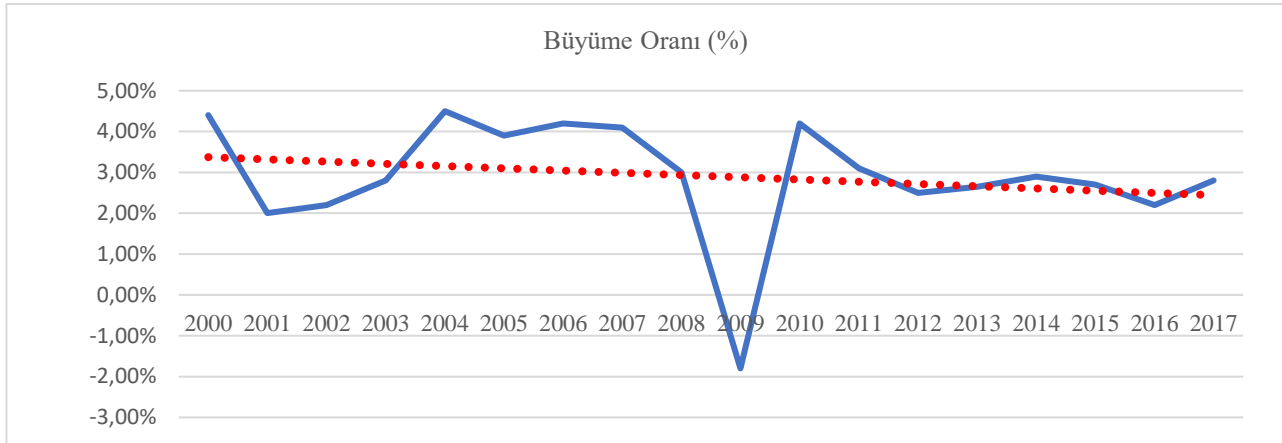
Ekonomik gösterge	Gelişmiş ekonomiler (%)	Gelişme yolundaki ekonomiler (%)	TR için (%)
Büyüme	0,5 – 1,5	3 – 5	3-3,5
Enflasyon	0 – 1,0	5	8
İşsizlik	7 – 8	6	10-10,5
Bütçe açığı	2 – 3	3	1-2
Cari açık	1 – 2	3	4,5-5

Kaynak: Eğilmez, 2015 (a)

Küreselleşme ile birlikte ulusal sınırların bulanıklaştığı bir dünyada, birkaç yıl öncesine kadar iddialı bölgesel serbest ticaret anlaşmalarının sayısını arttırmak üzere çalışmalar yapılırken, şimdi başta ABD olmak üzere ülkeler tek taraflı korumacı önlemlerden bahseder hâle gelmiştir. Çin, kendini serbest ticaretin yeni bayrak taşıyıcısı olarak sunmaya çalışırken, Avrupa Birliği (AB) de, Asya-Pasifik'te ABD tarafından bırakılan güç boşluğunu işgal etmeye çalışmaktadır. DTÖ'ye göre (2018), 2018'in ilk yarısında, dünya ekonomisindeki gerilimler büyük ekonomileri kapsayan bir dizi ticari kısıtlayıcı tedbirin uygulanmasına yol açmıştır. Bu önlemlerin küresel ticaret ve büyüme için yıkıcı olabilecek bir misilleme döngüsünü tetikleme riski ise gittikçe artmaktadır. Tüm bu bahsedilenler, DTÖ ve çok taraflı ticaret sistemi üzerinde baskı yaratmakta, DTÖ gibi uluslararası kuruluşların geleceğini de sorgulanır duruma getirmektedir.

Son 15-20 yılda, küresel ekonomi iki farklı büyüme modeli altında faaliyet göstermiştir. 1999 ve 2007 yılları arasında büyüme modeli, içinde öncelikle ABD'nin olduğu bir grup zengin ülke tarafından yönetilmiştir. Yüksek tasarruflu geliştirmekte olan ülkelerdeki aşırı arz ve bazı düşük tasarruflu zengin

ülkelerdeki aşırı talep, toplam arz ve talebin küresel dağılımının belirleyicileri olmuştur ve küresel dengesizlikler daha sonra bir sorun olarak görülmüştür. Küresel büyüme dengesinin küresel toplam talep doğrultusunda küçülmesinden dolayı, 2007-2009 küresel kriz yıllarında bu büyüme modelinin belirgin bir şekilde kırıldığı gözlenmiştir. 2009 yılında sonra ise (özellikle 2014 yılına kadar) küresel ekonomi, büyük miktarlarda parasal genişleme yoluyla hareket etmiştir. 2008 küresel krizinden sonra, küresel ekonomideki ortalama büyüme küresel GSYİH potansiyelinin altında kalmıştır. Küresel ekonomi, bugüne kadar, mal ve emtiaların bol miktarda arzını karşılayacak ve küresel toplam talebi üretebilecek ve dağıtabilecek bir büyüme modeli bulamamıştır. Bu da göstermektedir ki, ülkelerin büyüme oranları çok büyük ihtimalle artık potansiyelin altında kalarak mütevazı eğilimler göstererek düşük büyüme oranlarına yerleşmiştir. Literatürde artık sıklıkla karşımıza çıkan “yeni normal” kavramı da işte tam bu noktaya vurgu yapmaktadır. Şekil 1’de de görüldüğü gibi, dünyada 2000 yılından sonra ortalama büyüme %2,5 seviyesinde iken gittikçe azalan ekonomik büyüme rakamları özellikle 2010 yılından sonra daha da belirginleşmiştir.

Şekil 1: Dünyada GSYİH Büyümesi (%) (Kaynak: Dünya Bankası)

DTÖ’ye göre (2018), dünya mal ticaret hacminin 2018’de %4,4 oranında büyüyeceği ve bunun da GSYİH büyümesini %3,2 oranında arttırması beklenmektedir. Daha hızlı ticaret genişlemesi, artan yatırım ve mali genişlemenin önderlik ettiği bölgelerdeki daha güçlü ekonomik büyüme tarafından yönlendirilmektedir. Artan ticaret kısıtlayıcı politikaların olduğu bir ortamda DTÖ’nün beklentisi küresel GSYİH büyümesinin bir miktar yavaşlayarak %3,1’e gerilemesi ve ticaret büyümesinin de 2019’da %4’e gerilemesidir. DTÖ tarafından öngörülen riskler, yanlış atılımların ekonomik büyümeyi ve güveni sarsabileceğine, ticaret gerilimlerine ve para politikası üzerine yoğunlaşmaktadır.

2016 yılında %1,8 olan dünya mal ticareti hacmindeki büyümenin 2017 yılında %4,7’ye yükselmesi, en çok Asya’da olmak üzere, artan ithalat talebine bağlı olarak gerçekleşmiştir. İthalat talebi, daha düşük bir oranda olsa da, gelişmiş ülkelerde, ticaret hacmindeki artışa bağlı olarak, ticaret hacminin artmasına neden olmuştur. Gelişmekte olan ülkelerde 2017 yılı genelinde mal ticaretinin büyümesi daha güçlü ve istikrarlı seyir izlerken, gelişmiş ülkelerin ihracatı yıl boyunca güçlenmiştir. 2017 yılında dünya ticareti son altı yıldaki en güçlü büyümesini kaydetmiştir. Önemli ölçüdeki bu ticaret büyümesinin GSYİH büyümesine oranı, 2008 mali krizini takip eden yıllarda kaydedilen %1 oranının üzerindedir. Bu, ticaretin dünya çapında ekonomik büyüme, kalkınma ve iş yaratma konusunda oynayabileceği önemli rolün ve aynı zamanda, küresel ticaretin mümkün olduğunca özgür ve adil bir şekilde akmasına yardımcı olan, DTÖ bünyesinde yer alan çok taraflı kurallar ve disiplinler sisteminin önemini de hatırlatıcısıdır. DTÖ, üyelerin sorunları çözmelerine ve küresel ticaret sistemini güçlendirmelerine yardımcı olmak için çalışmaktadır ve DTÖ 2018 Raporu’na göre dünya ticaretinin %98’i DTÖ kuralları altında gerçekleşmektedir (DTÖ, 2018).

Özellikle gelişmekte olan ekonomilerde olmak üzere, dünyada ticaret genişlemesi hızla sürmektedir. 2017 yılında gelişmekte olan ekonomilerin ithalatı, %13 oranında artarken, gelişmekte olan ekonomilerden yapılan ihracat %12 oranında büyüyerek dünya ticaretinde %43’ün üzerinde bir paya ulaşmıştır. Bu ticaretin yarısından fazlası, diğer gelişmekte olan ekonomilerle, bir başka deyişle, gelişmekte olan ekonomiler arasında, üretilen mallardaki ticaret payının artması ile

gerçekleşmektedir. Gelişmekte olan ekonomiler arası ticaret 2016 yılında dünya mal ihracatının %21,4'ünü temsil etmiştir. Gelişmekte olan ekonomiler, 2016 yılında toplam ihracatlarının %50,5'ini diğer gelişmekte olan ekonomilere ihraç etmiştir. Ticaret hacmindeki artış, 2017 yılında güçlü seyretmiştir (DTÖ, 2018).

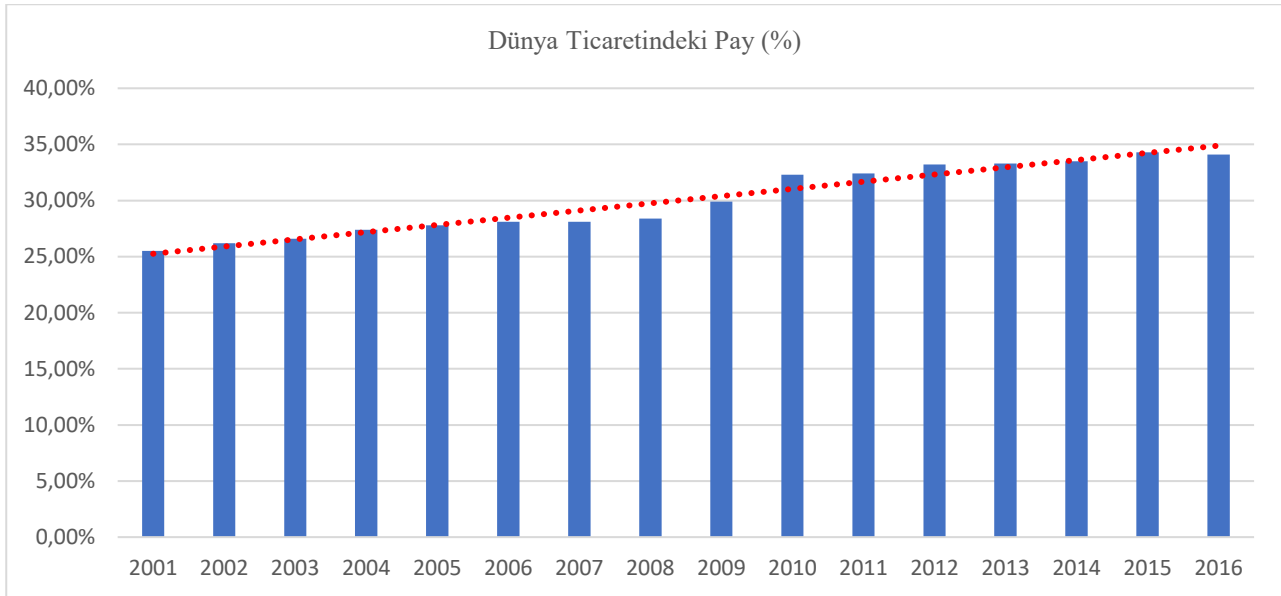
Değer bakımından ticaret büyümesinin hacim koşullarından daha güçlü olması, hem artan miktarları hem de yükselen fiyatları yansıtmaktadır. Ticaret büyümesindeki iyileşmeye rağmen, son yıllarda ticarete ağırlık veren bazı yapısal faktörler hâlâ mevcuttur. Bunlar arasında Çin ekonomisinin çok yüksek bir ithalat içeriğine sahip olan yatırımdan uzaklaşması ve yatırımla kıyaslandığında daha düşük bir ithalat içeriğine sahip olan tüketime ağırlık vermesi sayılabilir. Çin'in yeniden dengelenmesi, kısa vadede ithalat seviyesini hafifçe arttırabilir, ancak uzun vadede daha fazla ticareti destekleyecek daha güçlü ve sürdürülebilir bir büyüme sağlamalıdır.

3. ÇİN EKONOMİSİ VE “YENİ NORMAL”

Ekonomik faaliyetlerdeki bazı sorunlar yerel ve ara sıra kısa vadeli kesintilerin neden olduğu iş çevrimi teorisinin çalışması altında yer alırken, diğerleri uzun vadeli ve kaçınılmaz olan genel eğilimleri yansıtmaktadır. Bu tür problemler genellikle ekonomik büyüme teorisi ya da ekonomik tarih çalışmalarına girer. Bu bağlamda, araştırmacıların ve politika yapımcıların stratejik öncelikleri anlamak ve stratejik öneme sahip bir anlayış edinmeleri için tarihi bir derinliğe sahip olmalarını gerekir.

Yeni normal ilk olarak ekonomik büyümenin yavaşlamasıyla karakterize edilir. Ekonomistler, ekonomik büyüme yavaşlamasını iş çevrimleri perspektifinden açıklamaya çalışırlar. İş çevrimleri, ekonomik durgunluklar ya da finansal krizler ve bunların ortaya çıkardığı sorunlar, makroekonomi disiplininin gelişiminde uzun vadeli bir sorun haline gelmiştir. Çoğu durumda, iş çevrimleri, toplam talebin reel büyüme hızının potansiyel büyüme oranının oldukça altında olması, negatif büyüme farklarının (fiili ve potansiyel büyüme oranı arasındaki fark) gerçekleşmesi ve üretim faktörlerinin yetersiz kalacağı ve ciddi bir döngüsel işsizliğin ortaya çıkacağı yönündeki talep tarafındaki şoklardan kaynaklanır. Bu durumda, makro ekonomistlerin çoğu, ekonomik büyümeyi ve büyüme açığını ortadan kaldırmaya yönelik ve toplam talebi teşvik etmek için tasarlanan makroekonomik politikaların benimsenebileceğine inanmaktadır. Bu politikalar, gevşek para politikası ve/veya genişletici maliye politikasından, sanayi politikası ve hatta bölgesel politika gibi bir arada kullanılan diğer politikalara kadar uzanmaktadır.

1949'da Çin Halk Cumhuriyeti'nin kuruluşundan sonraki ilk 30 yıl içinde, Çin savaşların yıkımından hızla kurtulmuş, bağımsız bir endüstriyel sistem kurmuş ve oldukça hızlı bir ekonomik büyüme sağlamıştır. 1950'lerden sonra, dünya ekonomisi “büyük yakınsama” dönemine girerken, Çin ekonomi politikalarında yaptığı bir dizi yanlışlık nedeniyle gelişmiş ülkeleri yakalama vizyonunu gerçekleştirememiş ve bu süreçte başarısız olmuştur. 1978'deki reform ve açılımdan bu yana, Çin, 30 yıldan fazla bir süredir tek bir ekonomi olarak en kalıcı ekonomik yükselişi yakalamıştır. Çin, ekonomik dönüşümü sırasında, düşük gelirden orta gelire ve orta üst gelir statüsüne kısa bir süre içinde sıçramıştır. Yüksek gelirli ülkelerin saflarına katılmaya çalışan Çin'de büyümenin yavaşlamasıyla karakterize edilen yeni normal, bu tarihi geçişin bir sonucudur. Yeni normalin mantığı, ekonomik büyüme paterninin geçişini hızlandırmak, yeni büyüme kaynaklarına ulaşmak ve daha dengeli, daha kapsayıcı ve daha sürdürülebilir bir büyüme oranı sağlamaktır. ABD imalat sektöründe dünya üretiminde %27'den %15'e düşmüş durumda iken, 1995 yılında dünya üretimin yalnızca %5'ine katkı sunan Çin bugün bu oranı %25'e kadar çıkararak tek başına tüm Batı Avrupa'nın toplamının üzerine çıkmış durumdadır (DTÖ, 2018). Şekil 3'ten de görüleceği gibi, Asya kıtasının dünya ticaretindeki payı sürekli artmaktadır. Bu da dünyanın gözünü, ABD kıtasından Asya kıtasına çevirmesine neden olmaktadır. Dünya Bankası (2018) Raporu'na göre, Asya 2025 yılına kadar dünya üretiminin %40 oluşturuyor olacaktır. Ticaretteki bu büyümeye rağmen, Asya ve özellikle de Çin “yeni normal” olarak adlandırılan bir ekonomik büyüme dönemine girmiştir. Çin'de 30 yılın üzerindeki ekonomik büyümede ilk kez önceki dönemlerin çift haneli ekonomik büyümesi tek haneli rakamlara düşmüştür (Ajami, 2017).

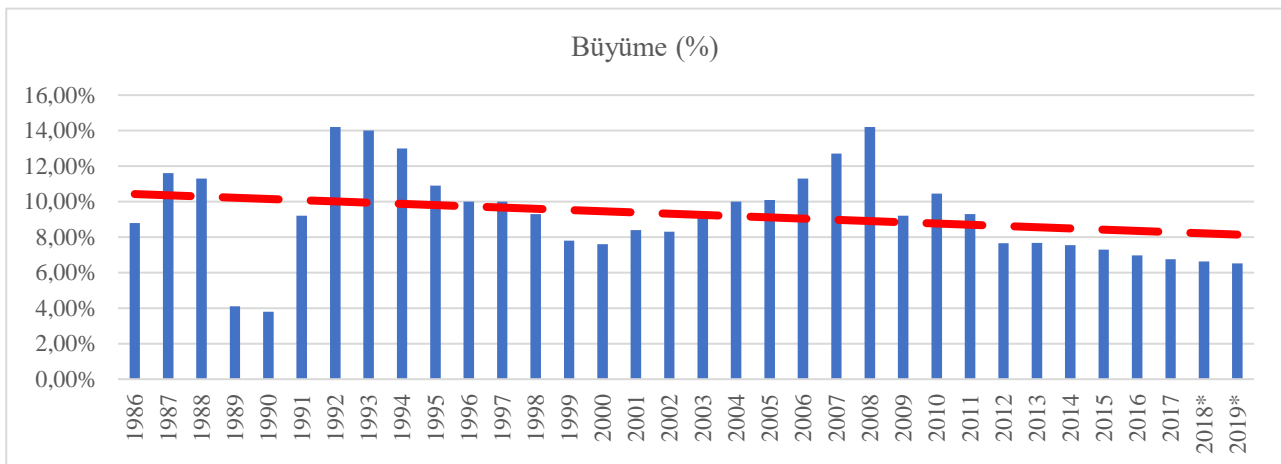

Şekil 3: Asya Ülkelerinin Dünya Ticaretinden Aldıkları Pay (%)

Kaynak: Dünya Ticaret Örgütü

2014 yılında, Çin Devlet Başkanı Xi Jinping, Çin ekonomisinin "yeni normal"e girdiğini ilk kez belirtmiştir (Bloomberg, 2014). O zamandan bu yana, yeni normal kavramı gelişmiş ve zenginleştirilmiş ve Çin karakteristiği ile sosyalist politik ekonominin gelişiminde önemli hâle gelmiştir. Bu kavram, Çin'in 2020 yılına kadar genel bir refah toplumu oluşturma misyonunu tamamlaması ve bu zaman diliminin ötesinde diğer emellerini gerçekleştirmesi için önemli bir rehber sunmaktadır. Çin ekonomisinin yeni normali, Çin'in ekonomik kalkınmasının uzun vadesinde yeni bir aşamayı ve Çin'in dönüşümünde yeni bir dönüm noktasını işaret etmektedir. Jinping'e göre yeni normal, ilk olarak Çin'in uzun vadeli kalkınmasında doğal bir süreçtir ve büyümenin yavaşlaması karşısında sabır gösterilmelidir. İkinci olarak, Çin'in ekonomik kalkınmasının mantığı olan yeni normal, büyüme paternlerini ve büyüme faktörlerini dönüştürmenin gerekliliği ve aciliyetinin altını çizmektedir. Üçüncüsü ise, Çin ekonomisinin yapısal reformlarla dokunulması gereken büyüme potansiyeli olduğunu ortaya koymaktadır.

Reform ve açılış döneminde görülmemiş derecede güçlü bir büyüme gösteren Çin ekonomisi bir kaç döngüsel yavaşlama yaşamıştır. Çin ekonomisinin 2012 yılında yavaşlamasından bu yana, Çin'in GSYİH büyüme oranı düşüştür. Potansiyel büyüme oranlarının önceki deneyime göre % 10 civarında kaldığı varsayımıyla, Çin'in yıllık büyüme oranları, 2012 yılından itibaren tek haneli rakamlara düşmüştür. Ancak, Çin'in potansiyel büyüme oranı 12. Beş Yıllık Plan döneminde (2011-2015) ortalama % 7.55'ten 13. Beş Yıllık Plan döneminde (2016-2020) % 6.20'ye düşürülerek revize edilmiştir (Şekil 4).

Şekil 4. Çin'in Büyüme Oranları (1986-2019*) Kaynak: IMF

Çin'in büyüme ivmesinin korunmasında karşılaştıkları zorluklar vardır. Fang (2017) bu zorlukları şu şekilde özetlemiştir: (1) üretim faktörlerinin yeterli düzeyde tedarikini ve verimli bir şekilde tahsis edilmesini engelleyen kurumsal engeller, (2) aşırı borç, aşırı kapasite ve aşırı güvene neden olan daha önce uygulanan teşvik politikalarının mirası, (3) demografik özellikler gibi geleneksel büyüme kaynakları tükenirken, toplam faktör verimliliği gibi daha sürdürülebilir büyüme kaynaklarının da zayıflamaya eğilimli olması.

1990'lardan beri, piyasa odaklı bir ekonominin gelişimi ve küreselleşmeyle bağlantı kurması, Çin'e Doğu Asya ekonomisinin birincil ihracat platformu olarak bir rol vermiştir. Bu durum sadece diğer Doğu Asya ekonomilerinin sermaye ve ara mal ihracatını desteklememiş, aynı zamanda ABD'nin egemen olduğu küresel ekonomik sistem altındaki bölgesel üretim ağlarını da derinleştirmiştir (Ding-Xiao, 2017). Şu anda, Çin ekonomik bir “yeni normale” girdiği için ekonomik yapısı ve büyüme modeli bir geçiş dönemi yaşamaktadır. Böylece Doğu Asya ekonomisindeki rolü ve küresel ekonomik sistem buna göre değişmektedir. Çin'in bölgedeki nihai tüketim malları için ana pazar olarak yeni rolleri olacaktır. Bu değişimdeki rolünü kolaylaştırmak için Çin, iç ekonomisini düzeltmeye, bölgesel ekonomik işbirliğini geliştirmeye ve işgücünün niteliğini ve doğrudan yabancı yatırım girişlerini arttırmaya devam etmelidir. Ayrıca, geçiş sırasında ortaya çıkabilecek bazı belirsizlikler ile uğraşmak zorunda kalacağını da unutmamak gerekir.

Başlangıçta, Çin sadece tipik emek yoğun ürünlerin ve hatta doğal kaynakların bir ihracatçısı idi. Gelişmekte olan Asya ekonomilerinin sanayileşmesi ve ekonomik gelişimi, doğrudan yabancı yatırım (DYY) ve Japonya'dan sermaye malları girişlerine bağlıydı (Kojima, 1978). Çin, 1970'lerin sonunda kendisini dünyaya açmaya başladığından beri dış ekonomik ilişkilerinin ölçeği ve yapısı ciddi biçimde değişmiştir. Bölgedeki işbölümü paterni, küreselleşmenin ve hızla büyüyen Çin endüstrisinin yol açtığı, sanayileşmiş dikey ihtisaslaşmadan, endüstri içi dikey uzmanlaşmaya veya üretim parçalanmasına kadar değişmiştir. Bu, Asya ekonomileri arasındaki ara malı ticaretinde keskin bir yükselişe yol açmıştır, ancak Avrupa Birliği, Japonya ve ABD, nihai mallar için ana ihracat pazarları olmaya devam etmektedir. Diğer önemli faktör ise, ekonomik reformların ve tedbirlerin daha da arttırılması yoluyla, Çin'in büyük ölçüde artan üretim kapasitesinin küresel pazarlar ve bölgesel üretim ağları ile birleşebileceğidir. Bu arada, diğer Doğu Asya ekonomilerinden çok uluslu şirketler, özellikle Çin'deki işleme ve montaj sektörlerinde, imalat sanayilerine daha fazla yatırım yapmaktadır. Özet olarak, 1990'ların ortalarından itibaren yeni bir ticaret modeli ortaya çıkmıştır. Çin, Japonya dışındaki diğer Asya ekonomilerinin geleneksel pazarlarına daha fazla ihracat yapmaktadır. Sonuç olarak, Çin, Japonya ithalatının en önemli kaynağı olarak ortaya çıkan Asya ekonomilerinin yerini almış ve bu süreçte 1990'lardan bu yana yaşanan hızlı ihracat artışı, Çin'in yaptığı ihracatın teknolojik yapısını önemli ölçüde arttırmıştır. Çin'in uluslararası pazarlara daha fazla nüfuz etmesi, Çin'in ABD'ye karşı giderek artan bir artı-değer kazandığı yeni bir ticaret yapısı oluşturmuştur. Ancak yine de, Çin'in küresel değer zincirindeki konumu hâlâ nispeten düşük olduğu için, Çin'in bu ticaretten elde ettiği katma değer sınırlıdır.

Çin 2010'da bir üst orta gelirli ülke haline geldiğinde, yeni zorluklar ortaya çıkmaya başlamıştır. O günden bu yana Çin'de hem “yeni normal” tartışmaları hem de “orta gelirli tuzağı” tartışmaları başlamıştır. Çinli yetkililer ekonomik dönüşüm için çeşitli planlar hazırlamışlardır. Makro düzeyde, Başkan Xi Jinping'in 2014'te öne sürdüğü ekonomik yeni normal fikri, büyüme hızında bir yavaşlama ve büyümenin sürdürülebilirliğine ve ayrıca orta gelir tuzağının varlığına daha fazla odaklanıldığına işaret etmektedir (Zhang-Chen, 2017). Dünya Bankası'nın 2007 yılında ortaya koyduğu bir kavram olan ve “bir ekonominin belirli bir kişi başına gelir seviyesine ulaştıktan sonra ileri gidemeyip aynı seviyede sıkışıp kalması hâli” olarak tanımlanan orta gelir tuzağı durumunun, önümüzdeki yıllarda Çin için büyük bir tehlike yaratabileceği, eğer Çin ekonomisi gelecekte kritik sorunlarla karşılaşarsa, Çin'in bu tuzağı aşmasının oldukça zor olacağı da sıklıkla vurgulanmaktadır. Bu tartışmalar, gelecekte Çin'de daha fazla belirsizlik olacağını ve Çin'in dış ekonomik ilişkilerini, Doğu Asya ve dünya ekonomileri ile gelecekteki rolünü de etkileyeceğinin işaretidir. Bu nedenle, istikrarlı ve sürdürülebilir büyümenin sağlanması son derece önemlidir.

“Çin hükümeti, büyümeyi desteklemek için sanayi politikalarının oluşturulmasında egemen rolünü sürdürmeli mi, yoksa Çin hükümetin gücünü azaltarak, özel sektörün büyümeyi arttırmada daha fazla rol oynasına müsaade mi etmelidir” sorusu mevcut reformlar için oldukça önem taşımaktadır. Çinli iktisatçı Justin Lin, modern ekonomik büyümenin, teknolojik yeniliklere ve endüstriyel iyileştirmeye dayandığını; orta gelirli bir ülkenin büyümesinin, üretimde rekabet gücünü yitirdiğinde ve teknolojik yenilikler ve endüstriyel iyileştirme yoluyla gelişmiş ülkelere yetişemediğinde sıkışıp kalacağını; ayrıca, mevcut kalkınma iktisadı teorilerinin gelişmekte olan ekonomilere yetişme rehberliği sağlayamayacağını savunmaktadır. Lin ayrıca, orta gelir tuzağından kaçınmanın ancak hükümetin piyasa ekonomisinde uygun bir kolaylaştırıcı rol oynaması durumunda gerçekleşebileceğine de dikkat çekmektedir. Bu bağlamda, sübvansiyonlar, vergi indirimleri, mali ve finansal olmayan teşvikler ve korumalar dâhil olmak üzere sanayi politikalarının, yapısal dönüşüm sırasında endüstriyel iyileştirmeyi ve teknolojik yeniliği kolaylaştırmak için sınırlı kaynakların kullanılmasına öncelik verilmesinde önemli olduğunu vurgulamaktadır. Lin’e göre akıllı sanayi ekonomileri, gelişmekte olan ülkelerdeki hükümetlerin, ülkenin hangi sektörlerde gizli karşılaştırmalı üstünlüklere sahip olduğunu ve hangi altyapı ve kurumların iyileştirilmesi gerektiğinin tanımlamasını gerektirmektedir. Bir diğer Çinli iktisatçı Zhang ise, Lin’e karşıt bir görüşe sahiptir. Zhang’a göre büyüme, kaynak tahsisi ve inovasyonun verimliliğine dayanmaktadır, ancak hükümet veya akıllı sanayi politikalarının yeniliği kolaylaştıracağı fikrine katılmamaktadır. Piyasa ekonomisinin sürdürülebilir ekonomik büyümeyi sağlayabilen tek sistem olduğuna ve girişimcilerin “ekonomik büyümenin kralı” olduğuna inanmaktadır (Lin-Zhang, 2015).

Modern büyüme ekonomisi, arz yönlü politikanın uzun vadeli büyüme performansını etkileyebileceğini kabul etmektedir (Aghion-Howitt, 2006). Yatırım kararları ve yenilikçilik, ekonomik başarısızlıklara cevap verir, böylece piyasa başarısızlıklarını ele alan iyi tasarlanmış bir politika, büyüme oranını biraz arttırabilir. Arz yönlü politikalar yanlış yönde hareket ederse, bu, gelecek vaat eden teknolojik fırsatlara rağmen, zayıf verimlilik artışına neden olacaktır. “Verimlilik paradoksu” olarak adlandırılan bu durum, 1970’lerde ve 80’lerde bilişim teknolojisi alanındaki hızlı gelişmeye rağmen, ABD’deki verimlilik artışındaki yavaşlamaya işaret etmektedir. “Verimlilik paradoksu”, arz yönlü politikanın başarısızlıkları ile açıklanamamaktadır, ancak başarılı reform, yavaş büyümenin “yeni normal” olmadığından emin olunmasına yardımcı olacaktır (Crafts, 2017).

Crafts (2017) çalışmasında, ABD ve Avrupa’da yavaş bir şekilde üretkenlikle birlikte ortaya çıkan hızlı teknolojik ilerlemenin paradoksunu açıklayabilecek çeşitli hipotezler geliştirmiştir. Bunlardan arz tarafı politikasındaki olumsuz değişiklikler, ekonomik etkisi önemli olacak büyük icatların yokluğu ve özel sektörde ekonomik dinamizm kaybı, tek başına ya da kombine olarak, yavaş ekonomik büyümenin gerçekten “yeni normal” olduğunu ima etmektedir. Eğer büyüme kötü bir şekilde ölçülürse, verimlilik yavaşlaması istatistiksel bir eser olabilir. Çalışmada ayrıca çoğu Avrupa ülkesinde arz yanlı politikaların arzulan bir çok şeyi içinde barındırdığı, ancak popülizmin bir tehdit olmasına rağmen son yıllarda önemli ölçüde bir bozulma yaşamadığına da değinilmiştir. Ayrıca, verimlilik artışlarının ekonometrik tahminlerinin, özellikle gelecekteki teknolojik değişimi dikkate almadıkları için, her zaman iyi bir rehber olmayacağına da vurgu yapılmaktadır. Özetle, verimlilik yavaşlaması gerçek olmakla birlikte kalıcı olmak zorunda değildir. Teknolojik ilerlemenin etkisinin tahmin edilmesi zor olmakla birlikte, yukarı yönde önemli bir potansiyel vardır. Bununla birlikte, yeni teknolojilerin potansiyelinin tam olarak anlaşılması, daha iyi arz yönlü politikalara bağlı olacaktır.

Dünya ekonomisinin büyüme yavaşlamasıyla ilgili tartışmalarda ekonominin neden durgun olduğu sorusu cevaplanırken genellikle ekonominin talep tarafına ve iş çevrimi teorisine başvurulmuştur. Her ne kadar Çin’in büyüme yavaşlaması da yatırım yapma isteğinin azalmasıyla (bir başka deyişle talep tarafından) ortaya çıkarken, Çin’in yavaşlayan ekonomisinin nedeninin aslında arz yönlü faktörlerde aranması gerekmektedir. Üretim faktörleri ve verimlilik artışı (kaynakların yeniden tahsis edilmesi ve teknolojik ilerleme) sağlanması, bir ekonominin arz tarafındaki potansiyel büyüme oranını belirler. Bu nedenle, arz yanlı yapısal reformlar, üretim faktörleri arzındaki kurumsal engelleri ortadan kaldırmayı, toplam faktör verimliliğini iyileştirmeyi, sürdürülemez faktörleri ortadan kaldırmayı ve

geleneksel büyüme ivmesinin potansiyellerini araştırmayı amaçlamaktadır. Açıkçası, arz yanlı yapısal reformlar, yeni normalin kapsayıcı mantığı altında kaçınılmaz bir seçenektir.

4. SONUÇ

Küresel bir finansal kriz sonrasında beklenen iyileşme süreci beş ila yedi yıldır. Ancak, 2008 küresel krizinden bu yana on yıl geçmiştir ve dünya ekonomisindeki toparlanma hâlâ yavaştır. Batı'nın gelişmiş dünyası hâlâ aşırı borç, yüksek işsizlik ve düşük büyüme ile uğraşmaktadır. Aslında dünya ekonomisi durgunluk içinde kendini sürdürmeye çalışırken, gelişmekte olan ülkelerin çoğunda da ekonomik yavaşlama, para birimlerinin aşınması ve yüksek borçlar izlenmektedir. Temel emtia fiyatları düşük kalırken, ekonomisi büyük ölçüde kaynak ihracatına dayanan bazı gelişmekte olan ekonomiler borçlarını arttırma, para birimlerinin değer kaybetmesi ve GSYİH'lerinin daralması ile karşı karşıyadır. Bununla birlikte, Çin'in son derece hızlı ekonomik kalkınmasının dünya ekonomisi üzerinde önemli bir etki yaratması da oldukça önemlidir. Çin'in uygulamakta olduğu yapısal uyumun kritik aşamasında, ülke, hizmet sektörünü de arttırdığından, yatırım ve ihracattan daha fazla talep üzerine yeni bir ekonomik büyüme moduna geçmektedir.

Dünya ekonomisinin yavaşlamasının bir süre daha devam edeceği beklenmektedir. Özellikle ABD başkanlık kampanyasından ve Brexit'ten sonra, bazı ülkelerde popülist ve milliyetçi duyguların artması ile ortaya çıkan yapı, küreselleşme karşıtı bir gücün arttığını göstermektedir. Böylece, büyük güçler arasındaki jeopolitik çatışmalar kötüleşmekte ve küresel istikrar tehdit altına girmektedir. Küreselleşme karşıtlığı ticaret korumacılığını körüklemekte, bu yüzden hem büyük ekonomik işbirliklerinin önü tıkanmakta hem de dünya ekonomik büyümesi için gerekli olan dayanışma gün geçtikçe zayıflamaktadır. Dünya ekonomisindeki aşağı yönlü eğilimin makroekonomi alanındaki büyük ekonomiler arasında yeterli işbirliği olmadan tersine çevrilmesi zordur. Bu karmaşık uluslararası ortamda, ülkeler Çin'i takip etmekte ve Çin'in devam eden ekonomik dönüşümünü ilgi ile izlemektedirler.

Tüm dünya ekonomilerinin yeni bir büyüme ve kalkınma hamlesi istedikleri artık şüphe götürmemektedir. Dünyadaki yıllık ekonomik büyümeye % 30'dan fazla katkıda bulunan dünyanın ikinci en büyük ekonomisi Çin, dünya ekonomisini canlandırmak için dünyadaki bu durgun ve “yeni normal” olarak adlandırılan ekonomik büyümenin ortasında bir takım reform ve dönüşüm denemeleri yapmaktadır. Yaptığı reformlar ile Çin'in ekonomik büyüme konusundaki karşılaştırmalı üstünlüğü de önemli ölçüde değişmektedir. Çin bu aşamada, hizmet sektörünü daha da genişletmeli, sektörlerini küresel değer zinciri boyunca geliştirmeye teşvik etmeli, böylece ekonomik yeni normlara daha iyi uyum sağlamalıdır. Yüksek hızlı sürdürülebilir ekonomik büyümeyi ve dünyanın ekonomik büyüme motorlarından biri olma rolünü sürdürmek için Çin, yeni sanayi ve bilgi devrimlerinden yararlanarak ekonomik dönüşümünü istikrarlı bir şekilde ilerletmeli, yenilikçi ve açık bir ekonomik sistem inşa etmelidir. Bunu yaparken de Çin, büyük bir dönüşümü tamamlamak için makul bir büyüme hızını teşvik eden arz yönlü yapısal reformları teşvik etmelidir. Küresel bir güç olarak Çin, dünya ekonomisinde öncü bir rol oynamalı ve küresel ekonomik yönetim sisteminin reformlarını kademeli olarak ilerletmelidir. Ayrıca, serbest ticaret ve yatırım için iyi bir küresel ortam yaratılmalı ve ticaret korumacılığına karşı çıkılmalıdır.

KAYNAKÇA

Aghion, P. ve Howitt, P. (2006). Appropriate Growth Theory: A Unifying Framework. *Journal of the European Economic Association*, 4: 269-314.

Ajami, R. A. (2017). Maturity in Asian Economic Growth: A New Normal. *Journal of Asia-Pacific Business*, 18 (3): 151-152.

Berksoy, T. (2018). “Yeni Bir Dünyaya Doğru”, <https://www.dunya.com/kose-yazisi/yeni-bir-dunyaya-dogru/409262>, (15.07.2018).

Bloomberg (2014). “Xi Says China Must Adapt to ‘New Normal’ of Slower Growth”, <https://www.bloomberg.com/news/articles/2014-05-11/xi-says-china-must-adapt-to-new-normal-of-slower-growth>, (02.10.2018).

Crafts, N. (2017). Is Slow Economic Growth the ‘New Normal’ for Europe?. *Atlantic Economic Journal*, 45:283-297.

Cohen, S. I. (2017). The New Normal in Russia and China: Between Past Embedded Structures and Future Global Dominance. *Contemporary Chinese Political Economy and Strategic Relations: An International Journal*, 3 (3): 1007-1042.

Ding, Y ve Xiao, L. (2017). The Past and Future of China’s Role in the East Asian Economy: A Trade Perspective. *Canadian Public Policy*, 45-56.

DTÖ (2017), <https://america.cgtn.com/2017/01/17/full-text-of-xi-jinping-keynote-at-the-world-economic-forum>, (02.09.2018).

Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) 2017 Yıllık Rapor, https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/anrep_e/anrep17_e.pdf , (02.08.2018).

Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) 2018 Yıllık Rapor, https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/anrep18_e.pdf, (02.08.2018).

Eğilmez, M. (2015a). “Türkiye'nin Ekonomide Yeni Normalleri”, <http://www.mahfiegilmez.com/2015/11/turkiyenin-yeni-normalleri.html>, (04.08.2018).

Eğilmez, M. (2015b). Ekonomi Politikasında Yeni Normaller ve Türkiye, <http://www.mahfiegilmez.com/2015/11/ekonomi-politikasnda-yeni-normaller-ve.html>, (04.08.2018).

Fang, C. (2017). The New Normal From The Perspective of Macro History and Grand Logic of China’s Economic Development. *China Economist*, 12 (5).

Kojima, K. (1978). *Direct Foreign Investment: A Japanese Model of Multinational Business Operations*. London: Croom Helm.

Lin, J. Y. ve Zhang, F. (2015). Sustaining Growth of the People's Republic of China. *Asian Development Review*, 32 (1):31-48.

Summers, L. (2013). Why Stagnation Might Prove To Be The New Normal. *Financial Times*, <https://www.ft.com/content/87cb15ea-5d1a-11e3-a558-00144feabdc0>, (01.08.2018).

USTR (2018), President Trump Announces Strong Actions to Address China’s Unfair Trade, <https://ustr.gov/about-us/policy-offices/press-office/press-releases/2018/march/president-trump-announces-strong>, (10.09.2018).

Zhang, J. ve Chen, J. (2017). Introduction to China’s New Normal Economy. *Journal of Chinese Economic and Business Studies*, 15 (1): 1-4.